

Extra bij artikel: 'De faalkosten van mastitis en de vrije markt'

Mastitis en de vrije markt

Het wegvallen van het melkquotum betekent een ander kosten- en opbrengstenplaatje. Wat betekent dit voor de benadering van uiergezondheid en wat zijn de kansen voor de dierenarts?

Tijdens de voorjaarsbijeenkomst van het uiergezondheidspanel geeft Henk Hogeveen ons een inkijkje in de manier van denken in een tijdperk zonder quotum. Henk Hogeveen is hoogleraar Management van Diergezondheid bij de leerstoelgroep Bedrijfseconomie van Wageningen University en geeft ook college aan de Faculteit Diergeneeskunde. Hogeveen zoomt tijdens de bijeenkomst in op de financieel kant van uiergezondheid en mastitismanagement. Veehouders, maar ook de dierenartsen, krijgen te maken met een ander kosten- en opbrengstenplaatje en een andere manier van denken. Hoe gaan de veehouders om met het wegvallen van het melkquotum en wat betekent dat voor de uiergezondheid en voor de rol van de dierenarts?

Verdiene of interen?

De kritieke melkprijs is de melkprijs waarbij alle verplichtingen die een veehouder heeft om de melk te produceren, inclusief noodzakelijke privé-onttrekkingen uit het bedrijf, zijn te betalen. Deze kritieke melkprijs wordt natuurlijk hoger wanneer de prijs voor krachtvoer hoger wordt. Maar de kritieke melkprijs is ook hoger op bedrijven die net een nieuwe stal hebben gebouwd en dus veel hogere betalingen aan de bank hebben (in de vorm van rente en aflossing). Bedrijven waarvan de melkprijs min de kritieke melkprijs negatief is, teren in.

Zoeken naar het optimum

In de quotumsituatie was de te produceren hoeveelheid melk een gegeven, het streven was om dit zo goedkoop mogelijk te doen om op die manier de totale marge zo groot mogelijk te houden. Zonder quotum kan een veehouder zowel aan de kostenkant als aan de opbrengstenkant beslissingen nemen. Het wordt dan dus zoeken naar een productie-optimum waarbij de marge maximaal wordt. Het gaat dus niet om een maximale productie of minimale kosten, maar om een optimaal productieniveau.

Melkproductie kengetallen

De Bedrijfsstandaardkoe (BSK) houdt geen rekening met de lengte van de droogstand, als zowel de BSK als de tussenkalftijd hoog is valt de gemiddelde jaarproductie vaak tegen. De 305 dagen-productie is een betere afspiegeling van de melkproductie, maar is vooral goed om de productie van koeien met een verschillende tussenkalftijd te vergelijken. De productie per koe per dag inclusief de dagen in droogstand is een goede 'economische' maat voor de productie, want als die omhoog gaat

bij hetzelfde aantal koeien, gaan de inkomsten uit melkgeld omhoog. Helaas hebben we hier geen kengetal van.

Vrije marktdenken

Als het quotum wegvalt, zal er meer schommeling komen aan de opbrengstenkant. Maar ook de kostenkant verandert. In de vrije markt is in de eerste instantie de stalruimte of fosfaatruimte de beperkende factor, waarbij het gaat om optimalisatie. Een interessant voorbeeld is de overbezetting. Overbezetting brengt extra kosten met zich mee als gevolg van toename van stress en infectiedruk. Ook de productie per koe per dag zal (iets) afnemen, dus ook daardoor nemen de kosten per kilo melk (iets) toe. Bij een bepaalde overbezetting zijn de kosten als gevolg van de overbezetting hoger dan de baten van het meer liters melken. Het punt waar dat gebeurt is, economisch gezien, de optimale bezettingsgraad. Echter, wanneer de melkprijs verandert, zal de optimale bezettingsgraad ook veranderen. Dit omslagpunt in bezetting is per veehouder en per staltype verschillend. We hebben hier in Nederland gelukkig weinig mee te maken gezien de melkfabrieken een overbezetting van meer dan 10 procent meestal niet accepteren.

Denken in 'dierziektes'

Een andere benadering van het zoeken naar een optimaal kosten-batenplaatje is werken met faalkosten en preventieve kosten. Deze benadering kun je uitstekend uitsplitsen, bijvoorbeeld naar uiergezondheid. Faalkosten bestaan uit het totaal aan kosten als gevolg van mastitis en preventieve kosten zijn alle kosten die gemaakt worden om mastitis te voorkomen. Meer preventie betekent minder faalkosten.

Preventieve kosten en uiergezondheid

Kosten gemaakt met maatregelen om mastitis te voorkomen, vormen samen de preventieve kosten, daar valt ook de arbeid onder. Denk aan uitkrabben en reinigen van de boxen, droogzetten, voorstralen, dipmiddel en dippen, koeien vastzetten na het melken enzovoorts. De preventieve kosten worden geschat op gemiddeld 124 euro/koe/jaar met een spreiding van 82 tot 319 euro. Uiteindelijk gaat het er natuurlijk om wat elke extra maatregel kost en in hoeverre het de faalkosten vermindert. Wanneer kunnen preventieve maatregelen uit en waar ligt het optimum (zie figuur 1)?

Faalkosten binnen de uiergezondheid

Om het optimum te bepalen, moet ook inzichtelijk worden wat de faalkosten zijn. Faalkosten bestaan uit kosten als gevolg van 1) productiederving, 2) afvoer, 3) behandeling van mastitis en 4) melkgeldkorting. De grootste post is de productiederving, deze bestaat uit derving tijdens klinische mastitis, vervolgschade en derving als gevolg van subklinische mastitis. Kosten van afvoer zijn tweeledig. Als eerste de afvoer na slechte genezing en vervolgens de afvoer later in de lactatie, bijvoorbeeld vanwege een blijvend verhoogd celgetal of tegenvallende

melkproductie. Onderzoek over de Nederlandse afvoergegevens (Mohd Nor et al., 2014) laat 6 procent extra afvoer zien bij elke 50.000 cellen stijging van het tankcelgetal. Een recent onderzoek (Cha et al., 2014) laat zien dat een koe met mastitis gemiddeld vijf maanden eerder wordt afgevoerd. De voor de veehouder wellicht meest duidelijke kostenpost is die van de behandeling. Die bestaat uit de prijs van de middelen, de weggegooid melk door wachttijd en de dierenartsenkosten. Faalkosten worden vaak onderschat, met name de productieverliezen en de afvoer worden door de veehouder niet altijd meegenomen in de faalkosten, dit zijn 'onzichtbare' kosten. Hogeveen heeft op 64 bedrijven de veehouders een schatting laten maken van hun mastitiskosten, 5 veehouders zaten redelijk in de buurt, 46 veehouders schatten te laag in (zie figuur 2). Wat kost mastitis dan? klinische mastitis kost in de quotumvrije situatie gemiddeld 83 euro/koe/jaar en van subklinische mastitis 37 euro/koe/jaar (van Soest en anderen, 2015). Dit brengt de totale faalkosten op 120 euro. Samen met de preventieve kosten van 121 euro maakt dat de totale kosten van mastitis gemiddeld 241 euro /koe/jaar.

Wat verandert er door het wegvallen van het quotum?

De kosten veranderen doordat productie niet meer de beperkende factor is. Kosten van melkproductieverliezen bestonden uit de marginale kosten om extra koeien te houden. In de vrije markt bestaan ze uit de melkprijs minus de extra voerkosten. De kosten van afvoer zijn afhankelijk van de vraag naar gebruiksvee en de arbeidskosten. De faalkosten voor mastitis worden fors duurder bij het wegvallen van het quotum: 53 procent volgens deze berekening. Deze kostenstijging zit voornamelijk in de 'onzichtbare' posten.

Inzicht in faalkosten belangrijk

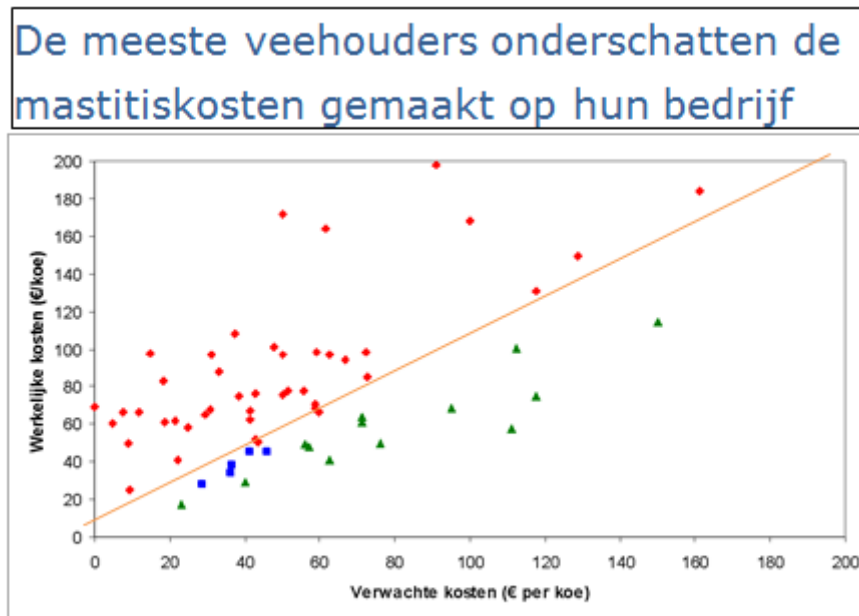
Hier liggen kansen voor dierenartsen: de faalkosten van mastitis inzichtelijk maken voor de veehouder! Dit is een basis voor de probleem vaststelling; als er weinig faalkosten zijn, is er weinig te verbeteren. Bij veel faalkosten zijn er waarschijnlijk mogelijkheden tot verbetering. De faalkosten zijn niet evenredig met de mastitisincidentie en moeten bedrijfsspecifiek worden berekend. Hiervoor heeft de Universiteit Wageningen een hulpmiddel ontwikkeld, deze tool is te vinden op www.ugcn.nl.

Auteur: Maria Morselt, practicus en verslaglegger van het uiergezondheidspanel

Het Uiergezondheidspanel (UGP) is een deskundig en onafhankelijk discussieplatform op het gebied van uiergezondheid bij melkvee. De panelleden zijn deskundigen werkzaam in diverse sectoren; de zuivelindustrie, de Gezondheidsdienst voor Dieren, de praktijk en het onderzoek. Boehringer Ingelheim BV faciliteert de organisatie en de verslaglegging van de bijeenkomsten. Deze en eerdere verslagen van

bijeenkomsten van het UGP kunt u terugvinden op de website van het UGP: www.uiergezondheidspanel.nl, hier vind u ook informatie over het uiergezondheidspanel en de deelnemers.

Figuur 2: geschatte en werkelijke kosten mastitis per bedrijf

Tool te vinden op www.ugcn.nl

www.wageningenur.nl/bec

---> research

---> decision support tools

Figuur 1: Faalkosten versus preventieve kosten met optimum aan totale kosten

